

ילד של אחא'ילה

יָלַד שֵׁן אִמָּא'לָה
ייצוגי איסרות בעבודות של בניהן

ינואר - מרץ 2008

אוצרת התערוכה: דנה תגר

קטלוג

עיצוב והפקה: טל דקרט

עריכה לשונית: ירון דוד

תרגום לאנגלית: גייל אריכא

הדפסה: בית דפוס ספידגרף, תל אביב

תודה מיוחדת לאיתן הדר, תמר סופר ואמילי לוצקר

© 2008 כל הזכויות שמורות לבית בנמל ולדנה תגר

על העטיפה: ארקדיזש סומלקה, הלינה, 2000-2007

בית בנמל | נמל תל אביב, האנגר 26

www.comm-il-faut.com

בית בנמל

comme il faut

אימא חולצת שד והופכת למדוזה על הגעגועים האבודים אל הרחם בתערוכה "ילד של אימאלה"

ד"ר גלעד פזבה

"אימא, אני לא רוצה להיגמל!", כך זעק שם האלבום הראשון של "הקליק", להקת גל חדש ישראלית משנות ה-80. עטיפת האלבום המצוירת הציגה ארבעה גברים עירומים למחצה, בשפתיים צבועות ליפסטיק שחור, הממתינים שיגיע תורם לינוק משד אימהי ענק. זהו השד שממנו יונק התינוק אנרגיה, חום, אהבה וחמלה, ואולי גם חיזוק למערכת החיסונית הפיזית והרגשית שלו; זהו השד האימהי שהגבר הבוגר לא יוכל לשוב אליו, בעוד הוא נאלץ לחפש פטמת ניחומים אצל אהובתו או אהובו - כמו הווגינה האימהית הענקית בציורו של גוסטב קורבה מקור העולם, שממנה בא אליה לא יוכל לשוב עוד, דרך חד-סטריית המחושקת בייסורים ואיסורים הקובעים כי מדובר בתועבה ובגילוי עריות.

והגבר חסר מנוח. הוא רוצה לחקור ולכבוש את צפונות הולדתו, לחדור למוצאו, המקום שבו הגיח מאור כחול כהה שעטף אותו ברחמים ואבד ללא שוב. המשחק הזה אכזרי, מתחשבן, הולך לעתים על קו דק מאוד המפריד בין זיוף ואוטנטיביות, אהבה והשפלה, חסנונות רגשית מול פיוס והשלמה. נדמה כי כל האמנים המשתתפים בתערוכה "ילד של אימאלה" משתתפים באותו משחק מהפנט, הנראה לעתים מרושע על גבול הבלתי נסבל, מתמרנים את אמהותיהם-מולידותיהם, מפסלים את גופן ורגשותיהן לצרכיהם הפרטיים (אמנות, קריירה, פרובוקציה, פרסום, הצלחה); בידיהם - ידו של הבן היוצר המרדן - הן הופכות לכלי, להפץ של אהבה, גאווה ולעתים אף תאוה אסורה; הן מוצבות בעמדת הבשלנית, הנפקנית, הפתיינית, זו הנותנת ומעניקה חסדים לבנה: צלם אותי, אפר אותי, אהוב אותי, נגוס במזוני, תקה אותי בסרקום, הפקד בידי גיטרה חשמלית והנח לי להשתטות, או בעצם אניח לך לשתטות בי.

היצופים נבוכים מעוצמת החשיפה, אך אינם מסוגלים להסיר מבטם מהנשים הנחשפות. אמו של רוברט מילי, בעבודתו *Papcorn Mom*, מאופרת בכבודות עד שהיא נדמית לאישה-מפלצת, הגורגונה המיתולוגית מדוזה שיופיה מכשף ושיערה עשוי נחשים מתפתלים - אותה דמות שפרסאוס הניבור כרת את ראשה נוטף הארס והציגו מול האל אטלס, שבעקבות תדהמתו הפך לשרשרת ההרים הכבירה הקרויה על שמו. בעבודתו של מילי, המדוזה מנוטרלת על ידי בנה המניפולטיבי, שהמיר את הארס העוצמתי שלה בסיר פופקורן חשמלי הפולט חטיף טבעי במקום רעל. בעבודה נוספת המוצגת בתערוכה, *Bath Time Mommy*, מילי רוחץ את אמו בכפפות צהובות המשמשות לניקוי אסלות כמעין טקס טהרה הפוך: לא האם רוחצת את תינוקה אלא התינוק המגודל רוחץ את גופה, מבקש להיטהר דרכה במה שנראה כמעין חזרה לקראת טקס טהרה של גופתה לאחר מותה. בעבודה אחרת, *Winter*, מילי מורה לאמו לצעוד עירומה ביער מושלג. שיערה הפרוע משווה לה ארשת של מפלצת-שלג, מעין גרסה נשית של יטי איש-השלג האגדי, פניה מאופרות בדרמטיות כמסכת מוות פגאנית, והיא כחומר ביד (בנה) היוצר. בשלב מסוים הבן אף מצמיד לפניה לוח פרספקס שקוף ועושה לה מעין מתיחת פנים אנרטיבית, מוחץ את קמטיה, הופך אותה למעין חייט קרקס המתמסרת למאלף נטול הרחמים.

מעניין כי הקשרים הבלתי פתורים בין בנים לבין אימותיהם נדונים באופן מועט יחסית בתחום לימודי הגברים (Men's Studies), המתפתח בעולם האקדמי בעשרים השנים האחרונות ולאחרונה אף בישראל. ספרים ומאמרים רבים של חוקר/ות גבריות עוסקים בפוליטיקה של הגוף הגברי, בחברות בין גברים, בהיבטים הומו-ארוטיים של אחוות לחמים, בסיכויים לגבריות פמיניסטית וביחסי אבות-בנים. ואולם, נדמה כי הפרדיגמה של זיגמונד פרויד, "תסביך אדיפוס" (1899), המבקש להסביר את תשוקת האבות לרצוח את בניהם-מתחריהם ותשוקת הבנים לשכב עם אמהותיהם-אהובותיהם, נותרה כמעט בודדה בשדה זה - זאת לא משום גדולתו של פרויד, נצחיותו או נצחונותו של "תסביך אדיפוס" כהסבר משכנע למורכבות היחסים בין בנים לבין מולידותיהם, אלא משום הפחד מפני העיסוק בנושא רגיש זה. מארק סימפסון, בהקדמה לספרו של טים ברנלינג "סיסי-פוביה" (2001), מסביר כי נערים נשיים מייצגים את אחד הכישלונות הבסיסיים ביותר של הגבריות: חוסר היכולת להיפרד מאימא. לפיכך, הרדיפה של ה"סיסיז", אותם "מאמא-בויז", היא בגדר תמריץ לנערים אחרים שלא להיכנע במאבק להשיג גבריות, כהוכחה למה שקורה לאלו שנכשלים בכך. סימפסון טוען כי בתרבות כזו לא חשוב מהי באמת העדפתם המינית, שכן כל אותם נערים הם דה-פקטו "מתרוממים" (faggots); וכל המתרוממים, לא משנה מהי באמת דרגת המסקוליניזציה שלהם, נחשבים הלכה למעשה ל"סיסיז".

מה מניע בכל זאת גברים סטרייטים לעסוק בדיבור, במחקר ובאמנות בטיב יחסיהם עם אימותיהם? האם אלו חיפושיהם אחר בנות זוג הדומות להן או סותרות אותן? האם זוהי הפרקטיקה המינית ההטרנסקסואלית, החדירה לווגינה שאינה אלא עידון של המשכיה המינית האדיפלית האסורה, הרצון האבוד לשוב אל הרחם ולזכות במנת הרחמים? ומה מניע גברים הומואים לעסוק בדיבור, במחקר ובאמנות בטיב יחסיהם עם אמהותיהם? האם זהו הרצון לאשש/לסתור את הכפשות פרויד לנבי ההומוסקסואליות ככישלון וזהדהות יתר עם האם ועיכוב נרקיסיסטי בהתבגרות המונע משיכה מינית "תקינה" לנשים? ואולי שרבוה של האם להסברי המיניות ונפתולי התשוקה, סטרייטיות או הומואיות, מיותר בתכלית מאחר שאינו אלא שעתוק הטרופובי/הומופובי של מניפולציות פרוידיאניות מטופשות ומזיקות?

האסטרטגיה האמנותית-מחקרית של האמנים המשתתפים בתערוכה "ילד של אמאלה" היא, לעתים קרובות, חילופי תפקידים; היפוך הסדר המיני; ניסיון לשים עצמם בעמדת הכוח של המתבונן היודע-כול ולמקם את אימותיהם בעמדת המוצגת לראווה - לעתים לבושה ולעתים עירומה, לעתים בעת שהיא עוסקת במלאכות הבית ולעתים כאמנית מיצג אוונגרדית. בשני המקרים האם סרה למרותו של בנה, יחסי מרות מהופכים שאינם סותרים בהכרח את הדיכוי הפטריארכלי אלא משעתקים אותו, מעין קרנבל מדומה המאשר מחדש את מעמדה הנחות של האישה כאם, עקרת בית ואובייקט מיני. כך, למשל, בועז ארד בעבודתו גפילטע פיש מצלם את אמו מכינה דגים ממולאים, קוצצת ומערבבת וטוחנת. ראשה אינו נראה כלל בצילום. הראש היחיד הנראה בעבודה הוא ראשו של הבן, האמן - ראש אמיתי או ראש מפוסל המניע את שפתו במעין מופע דראג על רקע פרוות נמר דרמטית, במידה לא מבוטלת של אירוניה לעגנית, למקצב מילותיה של אמו. האם מדגימה לבקשת בנה את מהלך הכנתו של אותו

מאכל, המזוהה יותר מכול עם עדות אשכנזי הגלותיות ועם מוסד האידישע-מאמע, הזוכה ללעג בכמה מסרטיו של וודי אלן. תהליך העיבוד של הקרפיונים המסוכרים מוצג בו-זמנית כהתקרבות והתרחקות של האמן בהתייחסו לאם ולמטבחה, לדמות המזינה ולמזונותיה, לדמות המולידה וליילוד עצמו.

רומיאו דורון אלאיוף (Alaëff), בן להורים ישראלים המתגוררים בארצות הברית שנים רבות, מתעד את אמו ודיבורה המתמשך מזה 15 שנה. אלאיוף יוצא לקניות עם אמו בסופר השכונתי ובעיקר מאזין לדיבור האינסופי שלה: בחנות, במכונית ובביתה, כשהיא רעננה ושופעת מלל, וכשהיא תחת השפעה של גלולות שינה אך עדיין שופעת מלל אנגלי ועברי; היא מדברת על אודות הקריירה שלה בתעשיית היופי והקוסמטיקה; על אהבתה לבניה, יחסיה הבעייתיים עם בתה והנענועים לנכדתה; על פולחן הנעורים, הנוף המתכלה, ההקפדה על כושר גופני ושנאתה לאנשים שמנים הנדמים בעיניה לחזירים. זהו תיעוד של האם המדברת עצמה לדעת, מפלגת דרכה באוקיאנוסים של להג במה שנראה דרך מצלמתו של אלאיוף כיותר מסתם פרץ פטפט בלתי נשלט; זו האם המתמסרת כמו יוליה לגחמותיו הסקופופיליות של רומיאו, אם שאינה טרודה בפרויד ובתסביכו אך מכנה את בנה דרך חיבה "אבאלה" ומביעה אהבתה לכל ילידה באופן טקסטואלי כאמם-מולידתם, כמהגרת, כמזרחית בחברה מערבית, כאישה בגיל המעבר. בכל אלה היא מציגה עצמה לראווה מול עיניו המציגניות של בנה האמן ומצלמתו התאונתית.

אקט של חזרה אל גיל ההתבגרות רווי המכאובים מתבטא בעבודת הווידאו יאנסקי: גיטרה של האמן ההולנדי יאן אדריאנס, שבה נראית האם בעת שהיא מתאמנת בנגינה על גיטרה חשמלית. השילוב בין האם המבוגרת, המזכירה מעט נער מתבגר בתספורתה הקצרה ובתווי פניה, ובין כלי הנגינה המזוהה עם תרבות נעורים מרדנית ופורקת עול נראה תחילה גרוטסקי. ואולם, ככל שהאם ממשיכה בנגינתה המהוססת על הכלי החורג מגבולות תקופתה ומעמדה ההורי, הופכת היצירה למעין קינה על נעורים אבודים, כפיצוי מאוחר על ויתורה של האם האלטרואיסטית על הגשמת עצמיותה. מה שנראה תחילה כייצוג נצלני של בינוניות מוזיקלית עשוי להתפרש דווקא כמבע של אהבה חסד באמצעות כמה אקורדים.

מול הנימה האירונית והצינית לעתים של יצירות אלה בולטת אהבת האם במשמעותה הבסיסית והבלתי מתחכמת בעבודותיהם של ארקדיוש טומלקה, אמן פולני המצלם את אמו כשהיא מעסה את גבו בשקידה; ביצירת הרקמה של ליאור גרדי אמיאנאגילימילי; ביצירתו המרגשת של אורי גרשוני אימא, שבה אמו מכסה את גופה, ראשה וכתפיה בסריג שבה עמל על הכנתו במשך שבועות ארוכים (בהיפוך התפקידים הסטריאוטיפיים שלפיהם האישה היא הסורגת לילד או לנכד); וכן ביצירתו של הדס עופרת, המציג גופי תאורה כבויים שמתוכם נשמעות הנחיות ללידה. כך האמן מיילד את עצמו: ללחוך, לפתוח. ללחוך, לפתוח. לאפשר לסודות להגיח שוב מרחם המסתורין אל העולם הקר, לאפשר לאמן ללמוד את צפונות אמו, עם כל האהבה שבעולם.

ד"ר נלעד פדבה הוא חוקר תקשורת חזותית, תרבות פופולרית ומיניות

בועז ארד

נ. 1956, ישראל, חי ועובד בתל אביב
גפילטע פיש, 2005, וידאו, 11:30 דק'
אימא: אפרת ארד

BOAZ ARAD

b. 1956, Israel, lives and works in Tel Aviv
Gefiltefish, 2005, video, 11:30 min.
Mom: Efrat Arad

רוברט מילי

נ. 1966, ניו ג'רזי, חי ועובד בניו יורק ובניו ג'רזי
חורף, 2001, וידאו, 1:45 דק'
אימא: רוז מילי

ROBERT MELEE

b. 1966, New Jersey, lives and works in
New Jersey & NY City
Winter, 2001, video, 1:45 min.
Mom: Rose Melee

באדיבות גלריה אנדרו קרפס, ניו יורק

Courtesy of Andrew Kreps Gallery, New York

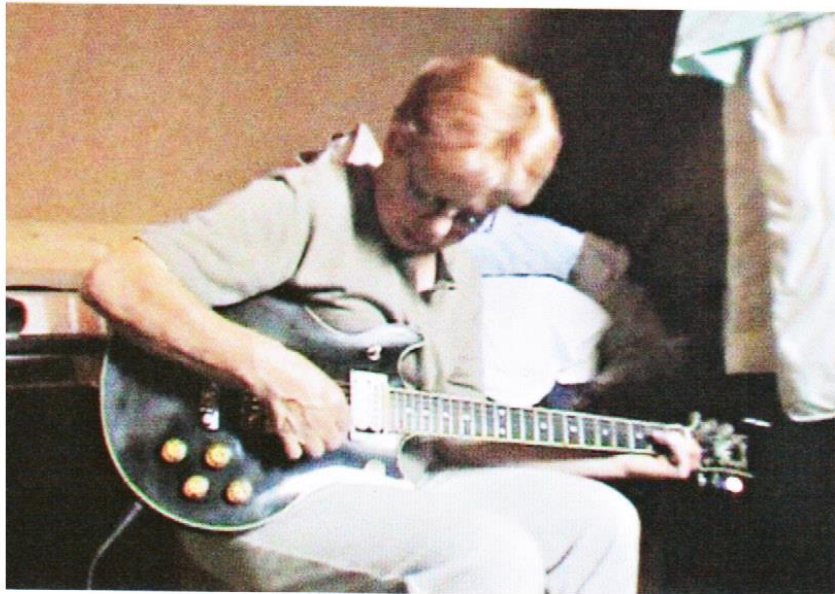
אורי גרשוני
נ. 1970, ישראל, חי ועובד בתל אביב
אימא, 2008, צילום צבע
אימא: ביאנקה אשל-גרשוני

URI GERSHUNI
b. 1970, Israel, lives and works in Tel Aviv
Mum, 2008, color photograph
Mom: Bianca Eshel-Gershuni

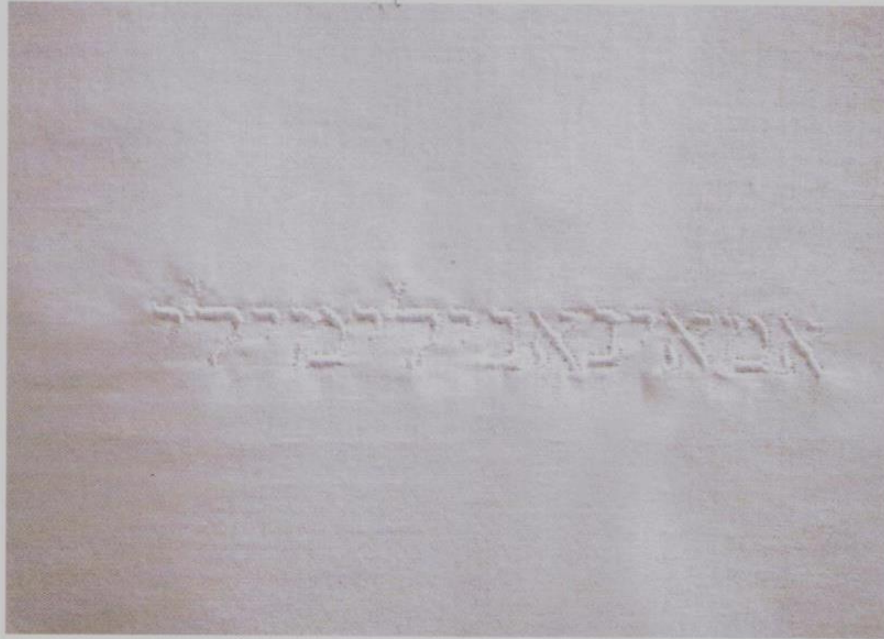
קואיצ'י הגאווה
 נ. 1967, יפן, חי ועובד באיברקי, יפן
מוטאיניי, 2008, וידיאו, 10 דק'
 אימא: קאורו האגאווה

KOICHI HAGAWA
 b. 1967, Japan, lives and works in Ibaraki, Japan
Mottainai, 2008, video, 10 min.
 Mom: Kaoru Hagawa

יאן אדריאנס
 נ. 1972, הולנד, חי ועובד ברוטרדאם
יאנסק: גיטרה, 2003, וידיאו, 8:10 דק'
 אימא: יאנסק אדריאנס

JAN ADRIAANS
 b. 1972, Holland, lives and works in Rotterdam
Janske: Guitar, 2003, video, 8:10 min.
 Mom: Janske Adriaans

ליאור גריידי

נ. 1966, ישראל, חי ועובד בניו יורק
אמאינאנילמילי, 2008, מטפחת רקומה
 43x43 ס"מ. (פרט)
 אימא: שולמית גריידי

LEOR GRADY

b. 1966, Israel, lives and works in New York
Immainanilimily, 2008
 Embroidered handkerchief, 43x43 cm. (detail)
 Mom: Shulamit Grady

ארקדיוש טומלקה

נ. 1968, פולין, חי ועובד בתל אביב
הלינה, צילומים 2000-2007
 אימא: הלינה טומלקה

ARKADIUSZ TOMALKA

b. 1968, Poland, lives and works in Tel Aviv
Halina, photographs 2000-2007
 Mom: Halina Tomalka